

KÖNYVISMERTETÉS

Kovács Antal Ferenc

<https://doi.org/10.32976/stratfuz.2021.46>

Roger Scruton: Zöld Filozófia, Hogyan gondolkozzunk felelősen a bolygónkról? Akadémiai Kiadó, 2018, 420 old.

Roger Scruton (1944-2020), angol filozófus, író és esztéta, a kortárs konzervatív filozófia meghatározó alakja, több, mint harminc könyv szerzője, különösen pályája kései szakaszában számos írásában foglalkozott a környezet és fenntarthatóság kérdéseivel. A magyarul 2018-ban megjelent Zöld Filozófia, Hogyan gondolkozzunk felelősen a bolygónkról című munkája igen gazdag bibliográfiájában 14, ebben a témakörben született saját írás szerepel az 1980-as évektől kezdődően. Ezek mindegyike a fenntarthatóság kérdéskörének valamely aspektusával foglalkozik: a pszichológia, a vallások, a globalizáció, a nemzetközi intézmények, az urbanizáció, az építészet, a gazdasági fejlődés, az egyenlőtlenség és természetesen a politika területén. A Zöld Filozófia című könyv ezen korábbi munkák egyfajta szintézisére támaszkodik. A bibliográfia további érdekessége, hogy szinte minden olyan szerző és dokumentum szerepel benne, akik és amik a 21. század elejére lényegében megalapozták a tudomány, a politika és a közvélemény környezetről és fenntarthatóságról alkotott szemléletét. Egy a könyv eredeti megjelenését követően 2012-ben publikált könyvismertető úgy fogalmaz, hogy a könyv igen jól szerkesztett, a gazdag irodalmi hivatkozás pedig Scruton rendkívüli olvasottságát tükrözi.

A környezet és fenntarthatóság korunk talán legizgalmasabb, egyben legvitatottabb témái és mindenki szükségét érzi valamiféle keretrendszernek, ami kellően egyszerű, mégis univerzális, konkrét, mégis eléggé árnyalt, vagyis képes a probléma összetettségének befogadására. Scruton Zöld Filozófia című könyvében lényegében amellet érvel, hogy a konzervatív gondolkodás tud megfelelő választ adni a környezeti problémákra, szemben a baloldali szocialista, vagy liberális eszmékkel. Megfogalmazza a konzervatív környezetpolitika filozófiai alapköveit, melyek első és legfontosabb eleme az *oikophilia*, a görög *oikosz*, azaz a „háztartás iránti szeretet”, szóból származik. A latinizált változat megjelenik az „ökonómia”-ban és az „ökológia”-ban is. Az *oikosz* a psziché egy mélyen fekvő rétegét írja le, amivel a gazdaság konzervatív hangsúlyozása értelmet nyer...” (Scruton, 2018, p. 30-31). Scruton ellentétet lát a radikális környezeti mozgalmak, amelyek „...céljaikat (nagyívű) globális és nemzetközi fogalmakban határozzák meg, és az *oikophilia* érzése között. Ennek kapcsán, a fenntarthatósághoz kötődően gyakran emlegetett „generációkon átívelő jóllét” fogalmának értelmezéséhez és az azzal kapcsolatos polémiahoz hozzájárulhatnak Scruton következő megállapításai: a radikális környezetvédők „... elutasítják a régi hierarchiakat, és a figyelembe veendő dolgok listájából el szeretnék távolítani a már meghaltakat ... és ezzel a még meg nem születetteket is eltávolítják...”.

Scruton a konzervatív zöld filozófia másik alapköveként a „kis körök” kérdésével foglalkozik, és a kis közösségek, régiók és nemzetek szerepét szembe állítja a nemzetközi szervezetek túlsúlyával jellemzett világgal. Ebben a kontextusban elemzi az ENSZ, az EU és más nemzetközi szervezetek gyakorlatát, hosszan, szinte nosztalgikusan írva az angol vidék és az önszerveződés hagyományai számtalan erényéről. Az állam szerepével kapcsolatos fő üzenete pedig, hogy az állam nem „telepedhet rá” a környezeti problémákra. Felsorol számos környezeti katasztrófát, amit az állam politikája okozott, különösen, de nem kizárólagosan, a szovjet időkben. A környezetvédelem, a negatív környezeti folyamatok kezelése, az alkalmazkodás stb. területén az államnak sokkal inkább a szervező szerepét ajánlja, szemben a bürokratikus tervezéssel és ezen tervek mechanikus végrehajtásával.

Scruton, a piacgazdaság és a konzervatív szellem proponense, Hardin „A Közlegetők Tragédiája” című könyvére és Ostrom közjavakkal kapcsolatos munkásságára (Governing the Commons, 1990) támaszkodva részletesen foglalkozik a piacokkal, pontosabban a piacok hiányának

kérdésével. Komoly problémát lát a globális felmelegedéssel kapcsolatos bizonytalanságok nem megfelelő értelmezésében, a tudományos eredményeknek a politika és a közvélemény felé történő szelektív közvetítésében, a nem megfelelő, túlzott, sokszor értelmetlen szabályozásban, ami egy probléma megoldását célozva másutt okoz kárt.

A könyvben a tárgyalt témák egymásra épülnek, sokszor ugyanaz a téma, más-más megvilágításban, többször is előkerül. A fejezetek címei találóan szimbolizálják Scruton környezeti problémákkal és fenntarthatósággal kapcsolatos szemléletét: Globális ijedtség; A megváltás keresése; Radikális elővigyázatosság...Útban a senki földjére; Helyteremtés. Az utolsó, Szerény javaslatok című fejezet lényegében az *oikophilia* és a problémák lokális megközelítésének, a „kis körök”-nek a javaslatához tér vissza és ebből a szemléletből tekint át újra számos, a könyv korábbi fejezeteiben tárgyalt kérdést. Itt fogalmazza meg összefoglalóan a fenntarthatósággal és a környezetpolitikával kapcsolatos nézeteit és ajánlásait: „...a konzervatív környezetpolitika nem az egészséges környezet megteremtésére irányul, hanem más dolgokra – olyanokra, amelyek velejárója az egészséges környezet.” (Scruton, 2018, p. 357).

Scruton konzervatív zöld filozófiája egyrészt tudományosan kiérlelt, szilárd alapokra támaszkodik, így megbízható hivatkozás a környezet és fenntarthatóság kérdéseinek diskurzusához. Másrészt, a „Scruton”-i zöld filozófia gondolati szálai nem végesek és zártak, hanem tovább fűzhetők: olyan keretet adnak, amelyben a környezeti gondolatiság bármely szűkebb tématerület mentén tovább érlelhető, de egyben vissza is vezethető a konzervatív filozófia gyakorlatiasságára, az „itt és most” szemléletére, és a közösség felhalmozott tapasztalatán történő építkezésre a forradalmi, megváltó gondolatokkal szemben.

Roger Scruton Zöld Filozófia című könyve nem sugallja a konzervatív gondolkodás kizárólagos érvényességét. Közös értelmezési felületeket kínál más szemléletek számára, beleértve a baloldali gondolatiságát, felvillantva akár az együttműködés lehetőségét is. A mű egyaránt szól a tudományos irodalomhoz szokott és a csupán érdeklődő olvasóhoz. A környezet és fenntarthatóság korunk talán legizgalmasabb, egyben legvitatottabb témái, amihez Scruton könyve, Szilágy-Gál Mihály és Zsélyi Ferenc magyar fordításában, mindenképpen iránytűként szolgál.